

Пріма Дмитро

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

ORCID ID 0000-0002-2102-9932

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/093-103

ПРОФЕСІЙНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ГУМАНІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Метою статті є аналіз аспектів гуманістичної сутності професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи. У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення. Наголошено на необхідності формування в майбутнього вчителя початкової школи гуманістичної професійної позиції. Внесено уточнення щодо трактування поняття «гуманізм» як міждисциплінарного феномена. Відзначено, що за своєю природою педагогічна професія є гуманістичною. Узагальнено, що витоки гуманізації сучасної освіти та її гуманітарна сутність криються в орієнтації на творіння людського образу. Проаналізовано провідні ідеї гуманістичної психології, гуманістичне начало психологічних підходів до дослідження людської природи, новаторські ідеї гуманістичної педагогіки. Визначено домінантні особистісні якості педагога-гуманіста. Зроблено висновок, що справжня професійна позиція Вчителя має бути лише глибоко гуманістичною. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: гуманізм, гуманістична педагогіка, гуманістична професійна позиція, гуманістична психологія, майбутній учитель, цілісна особистість.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни у світі соціальних стосунків зумовлюють нове світобачення, новий світогляд, в основі якого орієнтація на гуманізм і духовні цінності, а відтак, актуалізують практичну реалізацію гуманістичної парадигми в усіх сферах соціального життя, гуманізацію ставлення до дитини як до найвищої цінності як однієї з ключових проблем сучасного соціуму й виховання дітей в умовах сучасного соціального розвитку. При цьому особливої гостроти набуває проблема формування професійної позиції майбутнього вчителя, зокрема початкової школи, який поставлений у ситуацію вибору стратегії власної діяльності, пов'язаної з об'єктивною необхідністю визначати для себе цілі й сенси, приймати відповідальність за глобальні наслідки педагогічних дій. Отже, важливого значення набуває гуманістична професійна позиція вчителя, яка базується на філософському визнанні людини найвищою цінністю буття, на ставленні до дитини як представника й унікальної одиниці людства, творця майбутнього соціального життя. Саме таке ставлення, опосередковане особистістю педагога, детермінує професійну діяльність, а його професійна позиція стає чинником гуманістичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень підтвердив наявність наукових розробок, що розкривають гуманістичну сутність гуманітарної освіти (І. Бех, К. Дворянкіна, А. Наїн, А. Орлов, В. Сагатовський та ін.), де висвітлюється розуміння гуманізації освіти як його мети (В. Борзенков, А. Новіков, А. Толстих та ін.) і чинника розвитку (Б. Коссов, А. Крупнов та ін.) як гуманістичної «інтегральної» моделі навчання, що враховує індивідуально-психологічні й особистісні властивості учня (Ш. Амонашвілі, М. Берулава та ін.). Слід зазначити низку робіт, що безпосередньо пов'язані з пошуками шляхів гуманізації професійної позиції педагога й загальної гуманізації професійної діяльності вчителя (Г. Аксьонова, М. Алексєєва, О. Баранова, Н. Боритко, О. Гуторова, Л. Заніна та ін.), у яких розкриваються питання формування професійної позиції педагога в контексті сучасної освітньої ситуації.

Метою статті є аналіз аспектів гуманістичної сутності професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Передусім зауважимо, що поняття «гуманізм» є міждисциплінарним і по-різному трактується науковцями в галузі філософії, психології, соціології та педагогіки. У загально-філософському розумінні гуманізм – це соціально-ціннісний комплекс ідей, що стверджують ставлення до людини як до вищої цінності, визнають її право на волю, щастя, розвиток і творчий прояв своїх фізичних і духовних сил (Словник іншомовних слів, 2000).

Сучасні науковці (Колесников и др., 1991) розглядають гуманізм як одну з фундаментальних характеристик суспільного буття та свідомості, певний напрям мислення та діяльності, що орієнтується на благо всіх людей як найвищу цінність і найвищий сенс життя при безумовній повазі до свободи кожної особистості (Колесников и др., 1991).

У контексті викладеного відзначимо, що за своєю природою педагогічна професія є гуманістичною, позаяк гуманістично орієнтований учитель має безумовне позитивне ставлення до учня, приймає дитину такою, якою вона є, сприяє становленню в кожній дитині почуття власної гідності, прагне забезпечити умови для її повноцінного розвитку як цілісної особистості. На підтвердження цього слід згадати Ш. Амонашвілі (Амонашвили, 1991), який, виступаючи перед студентами, запропонував їм засвоїти такі заповіді: «Любіть дитину, якщо хочете розвинути в собі Божий дар педагога, любіть дитину; олюднюйте довкілля..., робіть її доброю, чуйною, оптимістичною; проживіть у дитині своє дитинство» (Амонашвили, 1991).

Сьогодення потребує вільної гуманістичної особистості, умовою становлення якої стане усвідомлення своєї глибокої причетності як до долі

світу загалом, так і до існування, самореалізації кожної окремої людини. «Для педагога – це, по суті, питання стратегії вияву, актуалізації в ході взаємодії з учнями Людської Якості, визначення Міри, у межах якої він здатний і хоче взаємодіяти з іншою людською істотою. Саме в орієнтації на творіння людського образу ... криються справжні витoki гуманізації сучасної освіти та її гуманітарна суть» (Колесникова, 1992; Загвязинский, 1987). Вочевидь, цілком правомірно стверджувати, що окреслена проблема належить до розряду «вічних», із міцним філософсько-психологічним підґрунтям. При цьому, як слушно відзначає О. Баранова, «історія філософських шукань дозволяє, озираючись на минуле, знаходити в ній витoki оптимістичного погляду на майбутнє людства» (Баранова, 2003, с. 16). А відтак, вважаємо за необхідне проаналізувати, насамперед, провідні ідеї гуманістичної психології, що має глибокі корені у філософії екзистенціалізму, ґрунтовані на її положеннях про унікальність людського буття, свободу вибору й відповідальності за його здійснення.

Зауважимо, що найбільш яскравими представниками гуманістичного напрямку в західній персонології вважають А. Маслоу і К. Роджерса. Зокрема, однією з фундаментальних тез, що лежать в основі гуманістичної позиції А. Маслоу є те, що людину треба вивчати як єдине, унікальне, організоване ціле, а головним її призначенням є «відкриття своєї ідентичності, свого справжнього «Я» (Педагогическое наследие, 1988, с. 93-94).

Вершиною піраміди потреб за А. Маслоу є потреба в самоактуалізації, яка реалізується лише в окремих випадках, позаяк люди здатні самі формувати своє життя, завжди прагнучи до вершин особистісного зростання. У міру просування в ієрархії потреб, людина стає все більш вільною у виборі напрямів саморозвитку, самостійно вирішуючи питання про те, якою вона хоче стати (Хьелл та Зиглер, 1999).

Феноменологічний напрям західної теорії особистості (найбільш яскраво його ідеї відображені в К. Роджерса) підкреслює, що ключову роль у визначенні зовнішньої поведінки людини відіграє його суб'єктивна здатність осягати дійсність, його внутрішня система відліку. Феноменологи вважають, що люди вільні в рішенні, яким має бути їх життя в контексті природжених здібностей і обмежень. Переконавання в тому, що самовизначення – суттєва частина людської природи приводить їх до висновку, що люди відповідальні за те, що (і хто) вони є. Люди у своїй основі добрі і прагнуть до досконалості.

У контексті дослідження заслуговує на увагу «Я-концепція» К. Роджерса, однією з найважливіших умов для розвитку якої він уважав

стратегію безумовної позитивної уваги до особистості, що базується на створенні психологічної атмосфери, де людину (особливо ту, що зростає) цінують і люблять тільки за те, що вона є, не допускаючи виходу за межі розумної дисципліни. Таке ставлення дозволяє дитині розвивати свої власні цінності, незалежно від «схвалення» інших.

Суттєво, що, говорячи про спрямованість людини до «доброго життя», К. Роджерс увів поняття «повноцінно функціонуюча людина» для позначення осіб, які використовують свої здібності й таланти, реалізують свій потенціал, рухаються до повного пізнання себе і сфери своїх переживань. При цьому дослідник не мав сумнівів у тому, що люди можуть робити вільний вибір і відігравати активну роль у формуванні свого життя, вибудовуванні власної поведінки (Хьелл та Зиглер, 1999).

Активне «гуманістичне начало» закладене у психологічних підходах провідних учених (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.) до дослідження людської природи, що охоплюють широкий спектр людської психіки і дозволяють підійти до означеної теми з позицій цілісного теоретичного погляду на людину, акумулюючи її іпостасі – *індивіда, суб'єкта, особистості й індивідуальності*.

Так, в основі поняття «індивід», за О. Леонтьєвим, лежить факт неподільності, цілісності людини, наявності властивих особливостей «конкретного суб'єкта, що виникають уже на ранніх ступенях розвитку життя» (Леонтьєв, 1983, с. 195).

Ідея суб'єкта теоретично обґрунтована у філософсько-психологічній концепції С. Рубінштейна, стрижнем якої є уявлення про діяльну людину-суб'єкта, що свідомо перетворює світ. Суттєво, що в цій творчій діяльності перетворюється і твориться й сам творець. Вочевидь, учений розглядав суб'єкта як вищий рівень буття, завдяки якому починається реорганізація останнього (Рубінштейн, 1976).

Відзначимо, що сучасне трактування поняття «суб'єкт» потенційно включає всю сукупність проявів людської психології і є специфічною (системною) цілісністю. Так, за А. Брушлинським, «людина як суб'єкт – це вища системна цілісність усіх його складних і суперечливих якостей, передусім, психічних процесів, станів і властивостей, його свідомого і несвідомого» (Брушлинский, 1993, с. 10).

У контексті дослідження конструктивним нам видається те, що серед розмаїття системних якостей людини науковець виділяє найважливіше: «... бути суб'єктом, тобто творцем своєї історії, вершителем свого життєвого шляху, значить ініціювати і здійснювати одвічно практичну діяльність,

спілкування, поведінку, пізнання, споглядання та інші види специфічно людській активності – творчої, моральної, вільної» (Брушлинський, 1994, с. 4). Учений наголошує: «тим самим визнається абсолютна цінність людини як особистості з безумовними правами на свободу, саморозвиток... Це основа основ гуманістичного підходу до проблеми людини» (Брушлинський, 1994, с. 23), що є значущим у руслі досліджуваної проблеми.

В. Слободчиков та Є. Ісаєв, розглядаючи соціокультурні аспекти особистості, відмічають, що «особистість – це людина, яка вільно, самостійно й відповідально визначає своє місце в житті, у суспільстві, у культурі... суб'єкт ..., що виробив свою позицію в просторі культури і часу історії» (Слободчиков та Ісаєв, 1995, с. 340). При цьому категорія «позиція» виділяється вченими як найбільш цілісна характеристика людини як особистості.

Зауважимо, якщо поняття «особистість» фіксує соціально значущі якості людини, описує «включеність» індивіда в систему соціальних зв'язків, то *індивідуальність* підкреслює його «виокремленість» із цих відносин. Індивідуальність, за образним висловом О. Баранової, – це авторство власного життя: у світосприйнятті, стилях діяльності, у соціальній поведінці. Основними суб'єктивними складовими індивідуальності людини є система смислових стосунків і ціннісних орієнтацій, світогляд, совість, віра (Баранова, 2003, с. 31).

У контексті дослідження звертаємо увагу на те, що для гуманістичної психології загалом людина – це унікальне самоцінне творіння природи, яке проходить у своєму розвитку й саморозвитку шлях від біологічного індивіда до високодуховної індивідуальності.

Основоположником *гуманістичної педагогіки* по праву вважається Ян Амос Коменський, ідеї якого живуть вже четверте століття і, поза сумнівом, будуть актуальні ще для багатьох поколінь людства. І головна з них – визнання дитини найвищою цінністю, «найдосконалішим творінням» (Коменський, 1996, с. 40).

На наш погляд, вартує уваги «Пансофія» Я. А. Коменського – пізнання природи людини, що полягає як у внутрішньому, так і зовнішньому осягненні особистості, де людина є вершиною розвитку природи, яка творить разом із Богом три пансофічні світи – творчості, моральності й духовності. Тобто, людина постає вільною безкінечною сутністю, що творить сама себе та є вільною від усіх догм.

Центром пансофічної освіти, вважав Я. А. Коменський, є людина, яку він, продовжуючи й розвиваючи гуманістичні традиції доби Відродження, називав найціннішою, найскладнішою, найрозвиненішою і найпрекраснішою з усіх істот. На відміну від існуючої однобокої освіти,

пансофічна освіта має універсальний характер і спрямована на всебічний розвиток людини («всієї людини»).

Слід згадати також Ж.-Ж. Руссо, у педагогічних ідеях якого визначальним є принцип природовідповідності, згідно з яким виховання має бути спрямоване на розкриття первісно закладених у дитині тенденцій саморозвитку. Суттєво, що саме Ж.-Ж. Руссо одним із перших розглядав дитинство як самоцінний, якісно своєрідний етап розвитку людини: «у людства – своє місце в загальному порядку Всесвіту, у дитинства – теж своє в загальному порядку людського життя: в людині треба розглядати людину, в дитині – дитину» (Руссо, 1981, с. 224). Видається вартісним також те, що, найважливішою умовою він уважав свободу розвитку вихованця, категорично заперечуючи нав'язування дитині волі вихователя: «справді вільна людина хоче лише того, що може, і робить, що їй завгодно. Ось моє основне положення. Варто тільки застосувати його до дитячого віку, і всі правила виховання будуть самі собою впливати з нього» (Руссо, 1981, с. 225). Але свобода, застерігає автор, не означає вседозволеності, вона має бути «добре спрямованою», підкріплюватися відчуттям сили необхідності.

У руслі окресленої проблеми нам видається суттєвою ідея П. Каптерева щодо розвитку дитини як саморозвитку. При цьому, обґрунтовуючи її, він наголошує, що в освітньому процесі вчитель є «служителем саморозвитку» дитини, а, отже, повинен здійснювати взаємодію з дитиною на особистісному рівні (Каптерев, 1992, с. 163). Вважаємо, що ця справді новаторська ідея і сьогодні не втратила свого гуманістичного пафосу.

Поза сумнівом, без любові й поваги до дітей розмови про гуманність і людяність безпідставні. Вражаючим є ставлення В. Сухомлинського до виховання людяності та чуйності як основних характеристик гуманної людини: «Моїм непохитним педагогічним переконанням є істина: чуйність і м'якість – та духовна сила, яка здатна уберегти дитяче серце від огрубіння, озлоблення, жорстокості і байдужості, від безсердечно тупого ставлення до усього доброго і світлого в житті, передусім, до сердечного доброго слова. Це людяність. Це сама суть, сама серцевина педагогіки» (Сухомлинський, 1990, с. 90). Педагог-гуманіст стверджував, що найважливішим педагогічним інструментом є вміння глибоко поважати людську особистість у своєму вихованцеві, підкреслював необхідність утвердження в кожній дитині людської гідності, почуття гордості (Сухомлинський, 1979, с. 29).

Зауважимо, що педагогіка В. Сухомлинського – це педагогіка доброти, людяності, гуманності, де тема загальнолюдської моралі, загальнолюдських цінностей була стрижневою. При цьому він уважав, що метою виховної

роботи має бути утвердження в юних серцях думки про те, що Людина – найвища цінність, що людський дух безсмертний, що у величі, повноті, моральному багатстві життя полягає мета, до якої справжня людина прагне все життя.

Існує думка, що гуманність слід розглядати не як рису особистості, а як її засадничу якість: «гуманність слід розуміти як інтегративну характеристику особистості, що включає комплекс властивостей особистості, що відображають ставлення людини до людини. Ці властивості виявляються й формуються у сфері людських взаємостосунків.. У гуманних стосунках знаходять відображення духовні потреби особистості, прагнення бачити в людині друга, брата, жити для блага людей, бути задоволеним життям, щасливим. Саме гуманне ставлення до людей визначає гуманістичну сутність особистості» (Бондаревская та Кульневич, 1999, с. 352).

Нам імпонує позиція Ш. Амонашвілі, згідно з якою «справжній освітній процес, побудований на гуманно-особистісному підході, є, насамперед, процес освіти душі й серця дитини, розвиток і утворення в ньому вмінь духовного життя. У душі і серці учня мають бути поселені: почуття краси, прагнення до самопізнання й саморозвитку, відповідальність за свої думки, мужності і безстрашності, почуття турботи та співчуття, радості й захоплення». При цьому, відзначає вчений, «гуманна педагогіка може бути реалізована лише в тому випадку, якщо через відповідні їй принципи будуть переосмислені всі основні компоненти педагогічного процесу: і урок, і методи, і програми, і підручники, і особистість учителя, і класна кімната, і колективна творчість учителів. А найголовніше в усьому цьому – взаємовідносини вчителя з дитиною, дітьми, характер його спілкування з нею і з ними» (Амонашвили, 2002, с. 50).

Конструктивною нам видається думка В. Горшкової щодо ставлення до дитини: «Ставитися як до рівного, як до повноцінного суб'єкта – це значить бачити в дитині унікальну істоту, відмінну від себе, і тому таку, що відчуває, думає, волевиявляє інакше, ніж будь-який інший чоловік. Це означає вміння бачити в дитині вільну істоту, здатну самостійно вибирати свою позицію, вчинок, дію, і поважати її вибір, який диктується органічною для неї потребою, яка витікає з природи її індивідуальності (Горшкова, 1995, с. 54).

А відтак, особливого значення у впровадженні гуманної педагогіки в освітянському процесі набуває особистість майбутнього вчителя, зокрема початкової школи, як педагога-гуманіста, домінантними особистісними якостями якого визначені (Мойсеюк, 2001, с. 143-145):

- гуманність – любов до вихованців, уміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку;
- громадянська відповідальність, соціальна активність;
- справжня інтелігентність – високий рівень загальнокультурної освіченості, ерудиції, у поєднанні з високим рівнем етичної культури як морального стрижня способу життя та професійної діяльності;
- правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість;
- інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень;
- любов до предмета, який викладається, потреба у знаннях, у систематичній самоосвіті;
- здатність до міжособистісного спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, який визначає стиль поведінки вчителя, формує впевненість студентів у доброзичливості педагога, його чуйності, доброті, толерантності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, резюмуючи викладене вище, цілком правомірно стверджувати, що гуманістична педагогічна ідея, крокуючи крізь віки, за своєю сутністю зводиться до двох основних постулатів, які впливають із філософського осмислення призначення людини та цілісного психологічного погляду на дитину, і, на наш погляд, є підґрунтям гуманістичної професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи:

- найвищою цінністю на Землі є Людина, позаяк саме в ній відображений не пізнаний ще сенс всесвіту, і саме людина є носієм духовності й засобом її розвитку;
- дитина – це рівноправна особистість, що знаходиться на етапі розвитку, а відтак, потребує дбайливої участі педагога у сприянні цьому розвитку для набуття здатності до побудови життя, гідного Людини.

Таким чином, позитивний досвід багатовікової історії становлення гуманістичної ідеї у філософії, психології, педагогіці та безальтернативність її для майбутнього існування людства, дозволяє стверджувати, що справжня професійна позиція Вчителя має бути лише глибоко гуманістичною, в основі якої – гуманне педагогічне мислення. Гуманне педагогічне мислення як вічний пошук істини і як стрижень будь-якого вищого педагогічного досягнення своїми основними постулатами – віра в можливість дитини, розкриття її самобутньої природи, повага й

утвердження її як особистості, спрямування її на служіння добру й справедливості – сприяє виникненню особистого творчого педагогічного досвіду, власної професійної позиції майбутнього вчителя.

Перспективи подальших розвідок лежать у площині вивчення інших аспектів сутнісної характеристики професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи, моделювання процесу формування досліджуваного феномена.

ЛІТЕРАТУРА

- Словник іншомовних слів (2000). Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К: Наукова думка (*Dictionary of foreign words* (2000). Structure: S. M. Morozov, L. M. Scarup. K.: Scientific thought).
- Колесников, Л. Ф., Турченко, В. Н., Борисова, Л. Г. (1991). *Эффективность образования*. М.: Педагогика (Kolesnikov, L. F., Turchenko, V. N., Borisova, L. G. (1991). *The effectiveness of education*. М.: Pedagogy).
- Амонашвили, Ш. А. (1991). *Психологические основы педагогики сотрудничества*. Киев (Amonashvili, Sh. A. (1991). *Psychological foundations of cooperation pedagogy*. Kyiv).
- Колесникова, И. А. (1992). Как приблизить подготовку учителей к потребностям школы. *Педагогика*, 5-6, 71-78 (Kolesnikova, I.A. (1992). How to bring teacher training to the needs of the school. *Pedagogy*, 5-6, 71-78).
- Загвязинский, В. И. (1987). *Педагогическое творчество учителя*. Москва (Zahviazinskii, V. I. (1987). *Pedagogical creativity of the teacher*. Moscow).
- Баранова, Е. Ф. (2003). *Формирование гуманистической позиции студентов педагогического колледжа* (дис. канд. пед. наук: 13.00.01). Архангельск (Baranova, E. F. (2003). *Formation of the humanistic position of students of the pedagogical college* (PhD thesis). Arkhanhelsk).
- Коменский, Я. А., Локк, Д., Руссо, Ж.-Ж., Песталоцци, И. Г. *Педагогическое наследие* (1988) [сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский]. М.: Педагогика (Komensky, Ya. A., Locke, D., Rousseau, J.-J., Pestalozzi, I. G. *Pedagogical Heritage* (1988) [V. M. Klarin, A. N. Dzhurinskii]. М.: Pedagogy).
- Хьелл, Л., Зиглер, Д. (1999). *Теории личности*. СПб. (Kjell, L., Ziegler, D. (1999). *Theories of Personality* SPb.).
- Леонтьев, А. Н. (1983). *Деятельность, сознание, личность*. Избранные психологические произведения. В двух томах. Том 2. Москва (Leontiev, A. N. (1983). *Activity, consciousness, personality*. Selected psychological works. In two volumes. Vol. 2. Moscow).
- Рубинштейн, С. Л. (1976). *Человек и мир. Проблемы общей психологии*. Москва (Rubinstein, S. L. (1976). *Man and the world. Problems of general psychology*. Moscow).
- Брушлинский, А. В. (1993). Проблема субъекта в психологической науке. *Психологический журнал*, 6, 3-11 (Brushlinsky, A. V. (1993). The problem of the subject in psychological science. *Psychological Journal*, 6, 3-11).
- Брушлинский, А. В. (1994). *Проблемы психологии субъекта*. Москва (Brushlinsky, A. V. (1994). *Psychology problems of the subject*. Moscow).
- Слободчиков, В. И., Исаев, Е. И. (1995). *Психология человека*. Москва (Slobodchikov, V. I., Isaev, E. I. (1995). *Human psychology*. Moscow).

- Коменский, Я. А. (1996). *Антология гуманной педагогики*. Издательский дом Шалвы Амонашвили. Москва (Komensky, Ya. A. (1996). *Anthology of humane pedagogy*. Publishing house of Shalva Amonashvili. Moscow).
- Руссо, Ж. Ж. (1981). *Педагогические соч. в 2-х т. Т. 1*. Москва (Russo, J. J. (1981). *Pedagogical works in 2 vols. Vol. 1*. Moscow).
- Каптерев, П. Ф. (1992). *Избранные педагогические сочинения*. Москва (Kapterev, P. F. (1992). *Selected pedagogical works*. Moscow).
- Сухомлинский, В. А. (1990). *Не только разумом, но и сердцем*. М.: Мол. Гвардия (Sukhomlynskyi, V. A. (1990). *Not only the mind, but also the heart*. Moscow).
- Сухомлинский, В. А. (1979). *Избранные педагогические сочинения*. В 3-томах, т. 1. Москва (Sukhomlynskyi, V. A. (1979). *Selected Pedagogical Works*. In 3 vol., Vol. 1. Moscow).
- Бондаревская, Е. В., Кульневич, С. В. (1999). *Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания*. М. Ростон-н/Дону (Bondarevska, E. V., Kulnevich, S. V. (1999). *Pedagogy: personality in humanistic theories and educational systems*. M. Roston-on-Don).
- Амонашвили, Ш. А. (2002). *Размышления о Гуманной педагогике*. Москва (Amonashvili, Sh. A. (2002). *Reflections on humane pedagogy*. Moscow).
- Горшкова, В. В. (1995). *Педагогика отношений*. Комсомольск-на-Амуре (Gorshkova, V. V. (1995). *Relationship pedagogy*. Komsomolsk-on-Amur).
- Мойсеюк, Н. Є. (2001). *Педагогіка*. Київ (Moiseiuk, N. Ye. (2001). *Pedagogy*. Kyiv).

РЕЗЮМЕ

Прима Дмитрий. Профессиональная позиция будущего учителя начальной школы: гуманистический аспект.

Целью статьи является анализ аспектов гуманистической сущности профессиональной позиции будущего учителя начальной школы. В статье использованы теоретические методы исследования (анализ философской, педагогической, психологической литературы, обобщение). Отмечена необходимость формирования у будущего учителя начальной школы гуманистической профессиональной позиции. Внесено уточнение относительно трактования понятия «гуманизм» как междисциплинарного феномена. Отмечено, что по своей природе педагогическая профессия является гуманистической. Обобщено, что настоящие истоки гуманизации современного образования и ее гуманитарная суть кроются в ориентации на творение человеческого образа. Проанализированы ведущие идеи гуманистической психологии, гуманистическое начало психологических подходов к исследованию человеческой природы, новаторские идеи гуманистической педагогики. Определены доминантные личностные качества педагога-гуманиста. Сделан вывод, что настоящая профессиональная позиция Учителя должна быть лишь глубоко гуманистической. Очерчены перспективы дальнейших научных разведок.

Ключевые слова: гуманизм, гуманистическая педагогика, гуманистическая профессиональная позиция, гуманистическая психология, будущий учитель, целостная личность.

SUMMARY

Prima Dmitro. Professional position of a future teacher of the elementary school: humanistic aspect.

The purpose of the article is to analyze the aspects of the humanistic essence of professional position of the future teacher of the elementary school. The article uses theoretical methods of research (analysis of philosophical, pedagogical, psychological literature, generalization).

It is emphasized on the necessity of forming in the future teacher of elementary school a humanistic professional position based on the philosophical recognition of man as the highest value of being, with respect to the child as a representative and a unique unit of humanity, the creator of the future social life. The clarification of the interpretation of the concept of "humanism" as an interdisciplinary phenomenon has been made. It is noted that by its nature the pedagogical profession is humanistic, as a humanistic oriented teacher has an unconditionally positive attitude towards the student, accepts the child as he is, promotes formation of a person's dignity in every child, strives to provide conditions for its full development as an integral person.

It is generalized that the real origins of humanization of modern education and its humanitarian essence lie in the orientation towards creation of a human image. The leading ideas of humanistic psychology, which have deep roots in the philosophy of existentialism, are analyzed, based on its provisions on the uniqueness of human existence, freedom of choice and responsibility for its implementation, the humanistic principle of psychological approaches to the study of human nature, according to which a person as a subject is the supreme systemic integrity of all its complex and contradictory qualities, mental processes, states and properties, its conscious and unconscious and the innovative ideas of humanistic pedagogy – the recognition of the child as the highest value for the development of the child as a self-development, when the teacher is a "child's self-development servant", and, therefore, must interact with the child on a personal level. The dominant personal qualities of a human-educator are determined. The reference to the positive experience of a centuries-long history of the emergence of a humanistic idea in philosophy, psychology, pedagogy and its non-alternative to the future existence of humanity has led us to conclude that the true professional position of the Teacher should be only deeply humanistic. Perspectives of further scientific research are outlined.

Key words: *humanism, humanistic pedagogy, humanistic professional position, humanistic psychology, future teacher, integral personality.*

УДК 371.386

Оксана Самойленко

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ORCID ID 0000-0002-2305-4111

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/103-116

МООС-ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

З появою глобального інноваційного освітнього середовища інформальна освіта отримала новий імпульс до розвитку, пов'язаний із швидким створенням і поширенням масових відкритих освітніх онлайн-курсів (Massive open online course – MOOC).

Світовий ринок пропонує п'ять основних провайдерів MOOC: Coursera, edX, Udacity, Khan Academy, Codecademy. Огляд пропонованих програм, змістової наповненості, доступності та варіативності MOOC-платформ підтверджує їх ефективність в особистісному та професійному розвитку дорослого. У разі, якщо університети зможуть забезпечити валідацію результатів інформальної освіти дорослих за допомогою MOOC-платформ, стане можливим отримання вищої освіти онлайн як на рівні бакалаврату, так і магістратури.